

/ בכל סרלואי /

שתיקת החיים

"בלי הרבה דיבורים", היוצא בסדרת זוטא של הוצאת הקיבוץ המאוחד, הוא חלק נוסף בתהליך הקאנוניזציה שעוברת המשוררת חמוטל בר יוסף, ומאפשר מבט דק ואינטימי על שירתה שנפרשת על פני למעלה מחמישה עשורים.

בר יוסף היא פרופסור לספרות באוניברסיטת באר שבע ומתרגמת מחוננת, וככזו היא בעלת השכלה ספרותית רחבה; מתוך כך, הבחירה הפואטית העקבית שלה בשירה מעניינת ביותר: שירתה איטית, מאופקת, כמעט דהויה באופן שבו היא נמנעת מתיאורים רגשיים סוערים, למרות שהמהלכים הביוגרפיים שמחוללים אותה עשויים מהחומרים העזים ביותר. וכך, שירים על נושאים קשים ושוברי לב כמו גירושין, יתמות ואסונות משפחתיים נכתבים בלשון מדודה, כמעט דיבור רית, שמאחורי האיפוק העז שבה נתון שברון לב גדול: "שֶׁלַחַן מִטְבַּח שֶׁהֻצְבְּתִי / הִיָּה לִי לְאָרֶץ אוֹיֵב / הֶרְצָפָה שֶׁבְּתוֹכָהּ רֻצְפָּתִי / הִיָּתָה לִי לְאָרֶץ אוֹיֵב / הַקִּירוֹת בְּחֻלְפֵי טִיחָתִי / הָיוּ לִי לְאָרֶץ אוֹיֵב / אֶרֶץ לְחֵיוֹתָהּ נוֹלֶדֶתִי / הִיָּתָה לִי לְאָרֶץ אוֹיֵב / וְלָמָּה חַיִּים לִי בְּאֶרֶץ / הִיָּתָה לְאָרֶץ אוֹיֵב".

זהו קובץ שבור לב, שהיופי ועצם הכתיבה שלו הם מרד: מרד בבדידות, ברצון הנואש לאהבה, בסבל ואף במוות. מול מגע הכאב נוצרת תנועה אינסטינקטיבית של התכווצות ואף רצון להימנע מהשירה. אלא שזהו המקום שבו מתגלה משוררת אמת: בר יוסף כותבת את שירה מתוך מודעות גדולה לצרכים האנושיים הנואשים ביותר, ומגיישת אותם לקורא באיפוק שאינו מסתיר את הזעקה שבהם.

שירה דורשים קריאה שנייה ושלישית, כזו שחודרת מבעד לשקט החיצוני שאופף אותם כביכול; כאשר השקט הזה מופר, מתוך התפעמות פתאום – שעשויה לרוב מרסיסי אור המאירים על השגרה – נוצרים שירים מופלאים החוגגים את האור ומתרפקים עליו: "רְאֵה אֵיךְ הִפֵּל נֶשֶׁא עִם רוּחַ הַיּוֹם / הִפֵּל נֶאֱחָז וְתִלּוֹי בְּתוֹךְ הָרוּחַ הַיּוֹם: / הִבְשֵׁר תִּלּוֹי בְּנֶשֶׁמָה / וְהִנֵּשְׁמָה תִּלּוֹיָהּ בְּאוֹר / וְהָאוֹר תִּלּוֹי בְּשָׁמַיִם / נֶאֱחָז בְּזִרְעֵי הָאֹר. // רְאֵה, בְּעֵמֶק הַתְּפוּז מִתְעַגֵּל הַפֶּרִי. / בְּרָחֶם שֶׁל הַיִּלְדָּה יֵשׁ יֶלֶד". יש משוררים שמודעים יותר לדיבור, ולעומתם כאלה המודעים בעיקר לשתיקה; "בלי הרבה דיבורים" הוא מבוחר מייצג של שירת חמוטל בר יוסף, וכשמו כן הוא – הכרעה פואטית לשירה מחויבת, מאופקת, שהכאב בה הוא גילוי לשתיקת ולתשוקת חיים גדולה.

פֶּה נִטְמָנָה אֶשָּׁה שְׁלֵא יָדְעָה לְשִׁתֵּק / עוֹד כְּשֶׁהִיָּתָה
תִּינָקֶת בֵּת שְׁלֵשׁ / הִיא
פִּטְפֹּטָה נוֹן סְטוּפָה, בְּלִי
לְבָדֵק / עִם הֶקְרֹוב וְהֶרְחֹוק.
// הַפִּטְפוּטִים הִזִּיקוּ לָהּ עַד
בְּלֹא מָתָם: / בְּבֵית הוֹרֶיהָ,
בְּפֶתָה, עִם הַבָּנִים / עִם
בְּעֵלָה וְהַיִּלְדִּים. בְּכָל מְקוֹם
/ הַשְּׂאִירָה נֶעְלָבִים וְתַאֲבִים
לְנֶקֶם. // עֲכָשׁוּ סוּף סוּף
הִיא לֹא אוֹמֶרֶת כְּלוּם. /
וּבְכָל זֹאת כָּל מָה שֶׁפִּתְּכָה
/ מִמְּשִׁיָּה, כִּמּוֹ קוֹל עֲמוּם
שֶׁל רוּחַ, / לְשֹׂאת בְּאֲזִינָיָם
נְאוּם.

בלי הרבה דיבורים

חמוטל בר יוסף /
הקיבוץ המאוחד
125 עמ'